

Størst Opmærksomhed i selve Sverige vakte dog Stille i sin anden Egenskab, som karolinsk Historiker. Der er ingen Grund til her at komme nærmere ind paa denne Side, saa meget mindre, som den har været gjort til Omtale her i Tidsskriftet (8 R. III, 299—305). Saa meget bør dog vel siges, at Stilles Forfatterskab om Karl 12. i nogen Grad havde et apologetisk Præg, og at det maa beklages, at han aldrig fandt Lejlighed til at fremlægge de Kilder, hvorpaa hans Opfattelse af Karl 12.s Politik over for Porten byggede. En væsentlig Del af disse Kilder var venezianske diplomatiske Relationer, men der er løbet meget Vand i Stranden siden Rankes Dage, og i vor Tid vil Historikerne ikke med samme Tillid bygge paa Kilder af denne Art.

Stille maa betegnes som Autodidakt. Da han som ung Mand kom ned til Lund, fandtes her ingen metodisk Historieundervisning, end sige nogen Undervisning i historisk Metode, hvormed det ikke skal være sagt, at den Undervisning, der gaves, ikke til Tider kunde være i høj Grad inspiratorisk. Følgen heraf blev, at Stille aldrig fik den rigtige Indvielse i den historiske Kildekritik, ja at han ikke en Gang fik Øjet rigtigt aabent for de store Udviklingslinjer i Historien, særligt paa det sociale Omraade. Skønt han var en overmaade belæst Mand, blev han dog først og fremmest Specialist. Men som saadan kom han ogsaa i allerførste Række. Han var maaske den betydeligste nordiske Krigshistoriker, sikkert paavirket af tysk Forskning, men dog i sin Aandsform selvstændig. Hans Virksomhed vil ikke dø med ham, og desuden vil Mindet leve om en almeninteresseret og hjælpsom Personlighed, en Forsker af et i Ordets bedste Forstand gammeldags Præg, hvori Gæstfrihed og Humor indgik som integrerende Bestanddele.

Knud Fabricius.

Troels-Lund.

12. Febr. 1921 døde Troels-Lund. Aandskraftig og virksom til sine sidste Dage blev han bortkaldt i sit 81. Aar (f. 5. Septb. 1840) under Udarbejdelsen af det mærkelige, selvbiografiske Skrift *Bakkehus og Solbjerg*, i hvilket han søgte at finde Forudsætningerne for sin egen Livsanskuelse ved at se den i Traad med de nye Tanker, som famlede sig frem i 19. Aarh.s Aandsliv.

Præget af lys Optimisme, rigt Lune og blændende Stilkunst fremtræder hans samlede Produktion som et Træ i frodig Udfoldelse med Rod i dansk Folkeejendommelighed og Naturfølelse, en harmonisk sluttet Helhed, gennem hvilken tre sideløbende Hovedlinjer tydeligt lader sig udskille. Medens Skrifter som *Livsbelysning* (1898) og *Bakkehus og Solbjerg* udsprang af hans dybe Trang til at lade Tanken søgende gaa paa Langfart gennem Ti-

derne, følgende Menneskehedens Forhold til Livets største Gaader, søgte han i Ungdomsarbejderne *Historiske Skitser* (1876) og *Mogens Heineson* (1877), ligesom senere i *Christian den Fjerdes Skib paa Skanderborg Sø* (1893) og *Peder Oxe* (1906), med sjælden Friskhed og Fantasi at leve sig ind i historiske Personligheder og fremstille deres Kampe, Drømme og Tanker med en Dristighed og poetisk Kraft, som gør disse Skildringer til pragtfuld Læsning, men tillige paa mange Punkter med Rette udæsker den saglige Kritik. Mellem disse to Linjer i hans Produktion, inderligt forenet med dem, men dog noget for sig, ligger *Dagligt Liv i Norden i det 16. Aarh.*, I—XIV (1879—1901), der uden Tvivl betyder denne højt begavede historiske Forskers vægtigste Indsats.

Det Billede af Reformationsaarhundredet, som der — iklædt en enestaaende Sprogpragt — fremstilles for Læseverdenen, er hamret op i kraftigt Relief, saaledes at visse Hovedtræk træder frem i fuldt Lys, medens andre taber sig i Skygge, og det er derved lykkedes Forfatteren at give sit Arbejde en sjælden organisk Sammenhæng, at gruppere Detaillernes Mylder i en levende Helhed og fra først til sidst at paatrykke Skriftet sin ringe Personligheds Præg. Nægtes kan det imidlertid ikke, at denne Værkets faste Linjeføring skyldes et stærkt ensidigt Syn paa det 16. Aarh.s Liv; thi hvor dybe Spor Renaissance og Reformation end satte, betegnede de dog ingenlunde det bratte Brud med ældre Tankesæt og Livsformer, under hvilken Synsvinkel hele Skildringen maa forstaaes. Middelalderen var i Virkeligheden langt mere sejglivet og det daglige Livs Konservatisme langt mere modstandsdygtig, og paa flere Omraader blev da ogsaa det Billedstof, som fra 2. Udgave indflettedes i Værket, en Negation af dettes bærende Grundtanke, idet det for en ikke ringe Del kom til at bestaa af middelalderligt Materiale (Kalkmalerier).

Er denne Ensidighed Værkets Svaghed, betegner den til Gengæld ogsaa dets Styrke; med myndig Kraft er der her pløjet en Fure op i det danske Folks indre Historie saa frodig og rig, at enhver Forsker, som gaar i Gang med Opdyrkningen af disse udstrakte Felter, med Taknemmelighed og Beundring maa føle sig i Gæld til Forfatteren af *Dagligt Liv i Norden*. Under ret stærk Modsigelse blev dette Arbejde til, men for det kulturhistoriske Studiums Berettigelse, thi selv dette nægtede man en Tid lang at anerkende, har Troels-Lund i Stridsskriftet *Om Kulturhistorie* (1894), rettet mod Prof. Dietr. Schäfer, ført et Forsvar saa glansfuldt, at al Modstand brød sammen, og uden Sidestykke var det Medhold, han fik hos det danske Folk, i hvilket til Dato *Dagligt Liv* er udbredt i et Antal af tæt op mod 30,000 Eksemplarer.

Man kunde ofte se Troels-Lund ensomt vandrende i Dyrehaven, det Stykke Natur, som nu giver det mest levende Indtryk af det 16. Aarhundredes Danmark, og under Læsningen af hans Skrifter føler man Gang paa Gang, hvor intimt hans Tankeliv var i Slægt med Skoven. Fra den groende Natur laante han sin Stils Rytme og Ynde, nænsom og fin hægede han om Kildestoffets Vrimmel af Detailler og bragte dem som en flittig Gartner til at spire, udfolde sig og gro. Man vil med Føje kunne rejse den Indvending mod hans Kilder, at de i saa overvejende Grad var knyttet til Papir, medens det anselige arkæologiske Førstehaandsmateriale, der dog ved en Opgave af denne Art laa lige for Haanden, langt fra tilstrækkeligt er udnyttet. Smaafejl og Unøjagtigheder vil det naturligvis i et Værk af dette Omfang være let at paapege, men over alt dette vilde det være uretfærdigt at glemme, at netop i Benyttelsen af Smaatræk er Troels-Lund en Mester. Uændsede og tørre Kilder fik Liv i Lyset af hans frodige Fantasi, og i inderlig Samleven med Fortidens smaa Ting lægger hans Talent sig mest straalende for Dagen. Gang paa Gang har man angrebet hans Methode, særlig den dermed forbundne Fare for fra Særtilfælde at slutte til Regel, men i denne Sammenhæng bør det dog betones, at en saadan Anke ikke alene rammer ham, men er en Svaghed i al historisk Forskning overhovedet, saavidt som det turde være Historikernes fælles Forlis under Arbejdet med de tilfældigt bevarede Kilder i mere eller mindre Grad at lade de tabte ude af Betragtning. Et uddybet Studium af den Periode, Troels-Lund kendte som ingen anden, vil sikkert ofte vise, at lige saa tit han, ligesom fanget ind i sin Fantasi og sit Sprogs kunstfærdige Væv, har tabt fast Grund under Fode, lige saa tit er det i Kraft af hans geniale historiske Finsans lykkedes ham ud af usseligt Kildestof at fæstne et Resultat, som Fremdragelsen af nyt Materiale vil bekræfte.

Bag Troels-Lunds Livsværk lyser — og ikke mindst derpaa beror dets Skønhed — en dybt ideel Stræben; thi for ham var Fordybelsen i 16. Aarh.s daglige Liv ikke alene et Maal, men ogsaa et Middel, idet han følte det som sin Opgave gennem det Billede af Folkets Fortid, han tryllede frem, at vække Tro og Tillid til Fremtiden og saaledes indenfor sit Omraade at yde et Bidrag til Genrejsningen efter 64. Med sit lyse Livssyn og sin frejdige Tro paa Nordens Mission var Troels-Lund rigt udrustet til at virke for dette Maal, ingen af hans Kaldsfæller ejede hans Evne til at trænge vidt ud i Folket og faa det til undrende at lytte, og fremfor nogen har Troels-Lund derfor Andel i den stærkt voksende Sans for Studiet af vort Lands Fortid, som umiskendeligt gør sig gældende i alle Samfundslag.

Hugo Matthiessen.